

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ І ПСИХОТЕРАПІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Психологічні особливості емоційної сфери у працівників поліції зі статусом УБД»

Студентки 2 курсу групи ПС-61

другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія» за
спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ

Юнашевої М. П.

Керівник: к. психол. н.; доцент ЗВО кафедри
психологічного консультування і психотерапії
Харченко А. О.

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____
Кількість балів: _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗІ СТАТУСОМ УБД	6
1.1. Загальне поняття емоційної сфери.....	6
1.2. Особливості емоційної сфери у працівників поліції.....	9
1.3. Психологічні наслідки впливу участі людини у бойових діях на емоційну сферу.....	10
1.4. Результати досліджень емоційної сфери працівників поліції з УБД	12
Висновки до 1 розділу	15
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗІ СТАТУСОМ УБД.....	16
2.1. Мета та завдання дослідження.....	16
2.2. Опис вибірки.....	17
2.3. Опис методів дослідження	17
Висновки до 2 розділу	20
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗІ СТАТУСОМ УБД.....	21
3.1. Особливості прояву психічних станів у працівників поліції зі статусом УБД	21
3.2. Особливості базових емоційних станів у працівників поліції зі статусом УБД	24
3.3. Специфіка депресії у працівників поліції зі статусом УБД.....	30
3.4. Специфіка прояву сприйнятого стресу у працівників поліції зі статусом УБД.....	33
3.5. Особливості прояву алекситимії у працівників поліції зі статусом УБД	36
3.6. Дослідження особливостей факторної структури різних компонентів емоційної сфери.....	38
Висновки до 3 розділу	46
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
АНОТАЦІЯ	58
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження.

З початком повномасштабного вторгнення в Україні значно зросла залученість працівників Національної поліції до виконання завдань у зоні бойових дій. Якщо раніше поліцейські підрозділи мали здебільшого правоохоронну спрямованість, то сьогодні тисячі поліцейських беруть безпосередню участь у бойових діях, виконують завдання на передовій, забезпечують оборону, евакуацію мирного населення, охороняють блокпости та підтримують порядок у прифронтових регіонах. Були створені повноцінні бойові формування в структурі поліції, такі як бригади «Лють» і «Хижак», а також стрілецькі підрозділи, які функціонують як бойові одиниці, як зазначав Голова Національної поліції України Іван Вигівський [25].

Попри високий рівень професійної підготовки, жодна людина не може бути повністю захищеною від глибокого психологічного впливу, який спричиняє війна. Бойовий досвід залишає відбиток у психіці особистості, зокрема — в її емоційній сфері. У своїй професійній ролі працівники поліції часто змушені демонструвати витримку й контроль, стримуючи емоційні прояви, адже для суспільства вони є уособленням сили та стабільності. Проте за зовнішньою стійкістю можуть приховуватися глибокі внутрішні переживання — біль, тривога, злість, відчай, почуття провини.

Емоційна сфера є однією з ключових складових особистості, що визначає не лише внутрішній світ людини, а й її поведінку, здатність до адаптації, прийняття рішень та взаємодії з соціальним середовищем.

Дослідження емоційної сфери є важливим аспектом сучасної психологічної науки, що підтверджується роботами таких зарубіжних авторів, як П. Екман, Р. Плутчик, В. Вунд, К. Є. Ізард, та інші, а також українських науковців — О. С. Скрипник, О. М. Кокун, Т. М. Тигренко, І. Д. Бех.

Отже, вивчення психологічних особливостей емоційної сфери працівників поліції зі статусом УБД є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору. На сьогодні питання проявів емоцій у працівників поліції, які брали участь у бойових

діях, залишається недостатньо вивченим, хоча є критично важливим для формування ефективної системи психологічної допомоги.

Об'єкт дослідження: емоційна сфера

Предмет дослідження: психологічні особливості емоційної сфери у працівників поліції зі статусом УБД

Мета дослідження: дослідити психологічні особливості емоційної сфери у працівників поліції зі статусом УБД.

Гіпотеза: передбачається, що працівники поліції зі статусом УБД мають вищий рівень тривожності, депресії, стресу, ніж працівники поліції без статусу УБД та цивільні особи. Рівень вираженості алекситимії є вищим у працівників поліції зі статусом УБД порівняно з іншими групами.

Завдання дослідження:

1. Теоретично дослідити сутність емоційної сфери.
2. Дослідити особливості переважаючих психічних станів у працівників поліції зі статусом УБД.
3. Виявити особливості прояву базових емоцій у працівників поліції зі статусом УБД.
4. Визначити рівневі особливості прояву депресії у поліцейських зі статусом УБД.
5. Визначити рівневі особливості прояву сприйнятого стресу у поліцейських зі статусом УБД.
6. Виявити особливості вираженості алекситимії у працівників поліції зі статусом УБД.
7. Виявити особливості факторної структури різних компонентів емоційної сфери.

Методи дослідження: теоретичні – здійснення аналізу, порівняння, узагальнення та систематизації наукового матеріалу, що стосується емоційних станів особистості; діагностичні – методика "Самооцінка психічних станів" (за Г.Айзенком); шкала диференційних емоцій Ізарда; шкала депресії Бека; торонської шкала алекситимії (TAS-20); шкала сприйнятого стресу (PSS-10). Методи математичної

статистики – метод Краскелла-Уолліса, U-критерій Манна-Уїтні та факторний аналіз. Обчислення здійснювалися за допомогою програмного забезпечення SPSS v.20.

Характеристика вибірки: вибірка дослідження складалася з 90 чоловіків віком 35–45 років (середній показник — 40 років), які проживають у Східній частині України (Харкові та Харківській області). Респондентів було розподілено на три групи по 30 осіб: працівники поліції зі статусом УБД, працівники поліції без статусу УБД та цивільні чоловіки без досвіду участі в бойових діях. Відбір здійснювався за трьома критеріями: стать, вік та професійна належність.

Практична значущість: отримані результати дослідження можуть сприяти для розробки різних програм (індивідуальних та групових) психокорекції, тренінгових програм для підтримки емоційного стану працівників поліції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗІ СТАТУСОМ УБД

1.1. Загальне поняття емоційної сфери

Поняття емоційної сфери є ключовим для розуміння внутрішнього світу особистості, її психічного життя, механізмів поведінкової регуляції, міжособистісної взаємодії та психологічного благополуччя. У межах психологічної науки емоційна сфера розглядається як цілісна система афективних процесів, які включають емоції, почуття, настрої, афекти, емоційні стани, а також способи їх регуляції [3].

Хоча не існує єдиного автора, який би вперше увів поняття «емоційна сфера» в психологічний обіг, його формування як наукової категорії відбувалося поступово, у процесі розвитку загальної та інше. В межах цих напрямів дослідники прагнули описати не лише самі емоційні реакції, а й їхнє місце в структурі психіки, їхню динаміку, функції та механізми впливу на поведінку [29].

Засновник експериментальної психології В. Вундт започаткував перші спроби класифікації емоцій. У його тривимірній теорії емоцій (за осями: приємність - неприємність, напруження - розслаблення, збудження - гальмування) емоційна реакція розглядалася як первинна та недиференційована форма психічного відображення. Цей підхід започаткував тенденцію до вивчення емоцій як самостійної сфери психіки.

Вагомий внесок у розуміння структури емоцій зробив американський психолог Керрол Ізард, який виділив 10 базових емоцій (страх, гнів, смуток, відраза, інтерес, радість, подив, сором, провина, презирство) й обґрунтував їхню еволюційну природу. За Ізардом, емоції є не просто реакціями, а активними модуляторами поведінки, мислення та міжособистісної взаємодії. Вони мають власні нейрофізіологічні механізми та впливають на структуру особистісного досвіду [28].

Інший значущий підхід запропонував Роберт Плутчик, автор еволюційної теорії емоцій. У межах еволюційного підходу значний внесок зробив Р. Плутчик, який запропонував «колесо емоцій» – модель, що відображає зв'язки між базовими

емоціями (радість, довіра, страх, здивування, смуток, відраза, гнів, очікування) та похідними, складними емоційними станами. Емоції у цьому підході розглядаються як результат еволюційної адаптації, що забезпечує виживання виду [32].

Пол Екман, один із провідних сучасних дослідників, зосередився на універсальних мімічних проявах емоцій. Він емпірично довів, що деякі емоції мають однакові вирази у представників різних культур, що свідчить про їхню вроджену природу. Екман виділив шість базових емоцій - гнів, страх, радість, печаль, здивування, відразу - та створив систему FACS для об'єктивної реєстрації емоцій через міміку [33].

Паралельно з еволюційними теоріями розвиваються нейропсихологічні дослідження, зокрема Антоніо Дамасіо, який запропонував концепцію соматичних маркерів - специфічних тілесних реакцій, що виступають підказками при прийнятті рішень. Він доводив, що емоції тісно пов'язані з когнітивними процесами та беруть участь у побудові свідомого досвіду. Емоційна сфера, за Дамасіо, не є ізольованою, а інтегрується з мотиваційною та когнітивною сферами.

Згідно з концепціями особистісної психології, емоційна сфера є не лише сукупністю реакцій, а й складовою особистості. Наприклад, І.Д. Бех наголошує на тому, що емоції тісно пов'язані з моральним розвитком, самосвідомістю та здатністю до рефлексії. Він підкреслює, що виховання емоцій — це важливий аспект формування цілісної особистості [9].

О.М. Кокун розглядає емоційну сферу в контексті адаптації до екстремальних умов. Він виділяє роль емоцій у мобілізації психіки, у формуванні стресової реакції, а також у ризику розвитку дезадаптаційних станів. Емоційна сфера, за Кокун, відіграє ключову роль у професійній стійкості особистості, зокрема у сфері силових структур.

Дослідниця О. С. Скрипник наголошує на інтегративній функції емоційної сфери, яка відіграє ключову роль у процесі осмислення життєвих подій, формуванні ставлення особистості до самої себе та до інших людей, а також у регуляції соціальних взаємин. Емоції виступають своєрідними маркерами відповідності чи невідповідності життєвих ситуацій особистісним цінностям, потребам та

очікуванням, що робить їх важливим інструментом внутрішньої саморегуляції та соціальної адаптації.

У сучасній психології емоційна сфера розглядається як багатокомпонентна система, що охоплює різні рівні та форми емоційних проявів. До її структури належать емоції, почуття, настрої, афекти та емоційні стани. Емоції визначаються як короткотривалі афективні реакції на значущі стимули, які виникають у відповідь на події чи ситуації, що мають особистісну цінність. Вони є найбільш динамічними та ситуативними проявами емоційної сфери, що дозволяють людині швидко реагувати на зміни довкілля. Почуття, на відміну від емоцій, характеризуються більшою стабільністю та осмисленістю; вони формуються у зв'язку з певним об'єктом чи явищем і відображають тривалі емоційні відносини особистості до нього. Настрої розглядаються як менш інтенсивні, проте більш тривалі фонові стани, що створюють загальну емоційну атмосферу життєдіяльності людини та впливають на її сприйняття світу й поведінку.

Особливе місце у структурі емоційної сфери займають афекти - вибухові, неконтрольовані реакції, які супроводжуються вираженими вегетативними змінами. Вони мають імпульсивний характер і здатні суттєво впливати на поведінку, часто виходячи за межі свідомого контролю. Поряд із цим виділяють емоційні стани, що являють собою більш комплексні та тривалі переживання, такі як тривожність, апатія, ейфорія чи напруження. Ці стани інтегрують у собі різні емоційні компоненти та відображають загальний рівень психоемоційного функціонування особистості.

Емоційна сфера виконує низку життєво важливих функцій: сигнальна функція - емоції вказують на значущість події для особистості; мотиваційна функція - емоції спонукають до дії, або навпаки - гальмують; комунікативна функція - через емоційні прояви відбувається невербальна передача інформація; оцінювальна функція - емоції формують ставлення до об'єктів, людей, ситуацій; рефлексивна функція - емоції допомагають людині усвідомлювати себе й інтегрувати життєвий досвід [6].

Емоційна сфера особливо вразлива в умовах психотравмівних подій, зокрема бойових дій, надзвичайних ситуацій, втрат. Працівники поліції, військові, рятувальники - групи підвищеного ризику щодо емоційного виснаження, деформації,

розвитку афективних розладів. У цьому контексті вагомими є дослідження Т.М. Тигренко, яка акцентує увагу на важливості профілактики емоційного вигорання та психоемоційного дистресу у представників «професій ризику» [4].

Отже, підсумовуючи можна сказати що емоційна сфера - це багаторівнева, функціонально значуща система, яка є основою суб'єктивного переживання, поведінкової регуляції та соціального функціонування особистості.

1.2. Особливості емоційної сфери у працівників поліції

Емоційна сфера особистості, як вже зазначалося у попередньому підрозділі, охоплює широкий спектр емоційних переживань, емоційних реакцій та почуттів, що є основою внутрішнього життя людини і визначають її поведінку, мотиваційну спрямованість, адаптаційні можливості. В умовах професійної діяльності правоохоронця емоційна сфера є не лише показником психоемоційного стану, а й важливим чинником ефективності службової діяльності [6].

Діяльність поліцейського належить до професій, що вимагають значної емоційної напруги та психологічної стійкості. Вона пов'язана з постійною взаємодією з різними соціальними групами, необхідністю вирішення конфліктів, реагуванням на кризові події та прийняттям швидких рішень у стресових умовах. Наукові дані підтверджують, що робота в поліції є однією з найбільш стресових професій, що зумовлено частими стресовими ситуаціями, тривалим робочим часом, низьким рівнем соціальної підтримки та високими вимогами до ефективності діяльності.

Психологи зазначають, що працівники поліції відзначаються специфічним емоційним профілем, сформованим під впливом як особистісних характеристик, так і контексту діяльності. Зокрема, як стверджується в працях О.М. Кокуна, поліцейські часто перебувають у ситуаціях підвищеної соціальної відповідальності, де від їхніх рішень і дій може залежати безпека інших людей, що зумовлює інтенсивне переживання тривоги, емоційної напруги, внутрішньої мобілізації [18].

Науковці (зокрема, Т.М. Тигренко та О.С. Скрипник) підкреслюють, що характерним елементом емоційної сфери поліцейських є високий рівень емоційної

стриманості або навіть емоційної глухоти – як результат систематичного придушення власних афектів у професійній ситуації. Це явище часто пов'язане із синдромом емоційного вигорання, коли здатність до емпатії, співпереживання, а також до гнучкого емоційного реагування поступово знижується [21].

Поліцейські у багатьох країнах демонструють тенденцію до підвищеного рівня ворожості, агресивності, дратівливості, що пояснюється як хронічною експозицією до стресових подій, так і культурними очікуваннями маскулінного стилю поведінки. Поряд з цим спостерігаються значні труднощі у вільному вираженні позитивних емоцій, таких як ніжність, співчуття, задоволення, що може ускладнювати побудову якісних міжособистісних стосунків як у професійному, так і в особистому житті [5].

Отже, емоційна сфера працівників поліції становить складний і водночас уразливий аспект їхньої особистості. Її специфіка формується під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, що спричиняють значну емоційну напругу, зумовлену високим рівнем відповідальності, ризиком для власного життя та негативною соціальною оцінкою професійної діяльності.

1.3. Психологічні наслідки впливу участі людини у бойових діях на емоційну сферу

Досвід участі в бойових діях належить до найінтенсивніших стресових факторів, що справляють глибокий вплив на психіку та емоційну сферу людини. У таких умовах емоційна сфера набуває підвищеної вразливості, змінюється її структура й динаміка, а також особливості переживання базових і складних емоційних станів. [10].

Насамперед, емоційна сфера учасників бойових дій характеризується домінуванням тривожності, страху, напруження та постійної емоційної мобілізації. Перебування у стані хронічного стресу призводить до поступового виснаження ресурсів нервової системи та зниження здатності до саморегуляції емоційних станів. Це може проявлятися у підвищеній дратівливості, афективній нестабільності, агресивності або, навпаки, емоційному оціпенінні, відчуженості, емоційній глухоті.

Один із ключових наслідків - розвиток посттравматичних реакцій, зокрема симптомокомплексу, що відповідає посттравматичному стресовому розладу (ПТСР). У таких осіб часто спостерігаються флешбеки, нав'язливі спогади про бойові події, нічні кошмари, гіперзбудження, уникнення будь-яких нагадувань про травматичний досвід. Усе це супроводжується змінами в емоційному реагуванні: зниженням позитивних переживань, емоційним відчуженням, втратою здатності до співпереживання, притлумленням радості та інтересу до життя [24].

Участь у бойових діях істотно збільшує ймовірність виникнення депресивних станів. Депресія в цьому контексті має складну структуру: вона поєднує в собі почуття провини (за збережене життя, за втрату побратимів), безпорадності, втрати сенсу та мотивації, внутрішнього виснаження. Емоційна сфера при цьому зазнає не лише зниження емоційного тону, а й втрати смислової наснаженості переживань, що унеможлиблює емоційне відновлення без психотерапевтичної підтримки.

Також варто зазначити, що у багатьох осіб після бойових дій формуються ознаки підвищеної агресивності, що може мати як вербальний, так і фізичний характер. Агресія часто є замаскованим способом вираження внутрішнього болю, фрустрації, гніву на обставини або на себе самого. Водночас така форма емоційного реагування ускладнює соціальну адаптацію, порушує міжособистісні зв'язки, викликає конфлікти у сімейному та професійному житті [17].

Не менш значущим є феномен емоційної ригідності, що полягає в обмеженні гнучкості емоційного реагування, тобто людина або не здатна виявити емоції, або виявляє їх у непропорційній формі. Це є наслідком тривалого функціонування у режимі пригнічення страху, болю, смутку та інших негативних емоцій, що в бойових умовах є необхідним для виживання, але у мирному житті призводить до емоційного відчуження та внутрішньої ізоляції.

Отже, участь у бойових діях є потужним стресогенним чинником, що спричиняє глибокі зміни в емоційній сфері, зокрема домінування негативних емоцій і підвищений ризик розвитку посттравматичних реакцій.

1.4. Результати досліджень емоційної сфери працівників поліції з УБД

Працівники поліції, які мають досвід участі в бойових діях, стикаються з унікальними психологічними викликами. Поєднання стресу, пов'язаного з виконанням службових обов'язків, та наслідків бойового досвіду може призводити до розвитку різноманітних психологічних навантажень, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривожний розлад, депресія, тривожність та інші. У цьому розділі розглянуто результати наукових досліджень, які вивчали емоційний стан поліцейських з бойовим досвідом у різних країнах.

На жаль, в Україні відсутні емпіричні дослідження, присвячені виключно емоційній сфері працівників поліції зі статусом УБД. Але є роботи, в яких підхід включає цю категорію працівників у межах дослідження.

У статті «Воєнний стан і можливі трансформації особистості поліцейського» Буданова підкреслює, що під час воєнного стану діяльність правоохоронців відбувається в умовах «особливих психологічно-напружених умов, де воєнний час є об'єктивною детермінантою їх ускладнення». Вона вкладає у це поняття підвищену тривожність, зниження ж емоційного комфорту, гіперчутливість до будь-яких сигналів загрози навіть у відносно безпечному контексті. Специфічною реакцією є емоційна нестабільність, коли поліцейський часто переживає раптові зміни в настрої, нездатність відновитися між службовими змінами, а також зниження рівня радості від життя [7].

У статті «Психологічні особливості правоохоронної діяльності під час російської воєнної інтервенції» Богуславська зазначає, що в умовах військового протистояння правоохоронці стикаються з високою емоційною нестабільністю, зниженням радості та підвищеним рівнем тривоги та відчуватимуть загрози навіть за її фізичної відсутності [5].

Сумарно з обох статей можна виокремити такі ключові ознаки емоційної сфери поліцейських: це емоційна нестабільність (коливання емоційних станів, низька стійкість до стресу), потім зниження радості (зменшення рівня позитивних емоцій,

зокрема радості) задоволення, посилена емоційна напруга, перевантаження, зростання тривожності (постійне внутрішнє відчуття напруги та небезпеки).

В емпіричному дослідженні «Military Experience and Levels of Stress and Coping in Police Officers» (Hartley & Violanti, 2013) було здійснено порівняння двох груп працівників поліції — тих, хто мав бойовий військовий досвід, та тих, хто такого досвіду не мав. Дослідження мало на меті з'ясувати, яким чином попередня участь у військових діях впливає на рівень сприйманого стресу, прояви посттравматичного стресового розладу, особливості використання копінг-стратегій, а також на загальне емоційне благополуччя та психологічну стійкість поліцейських. Загальна вибірка становила 464 особи, проте 12 респондентів не надали інформації щодо наявності військового досвіду, у зв'язку з чим вони були виключені з аналізу. Остаточна вибірка включала 452 учасники, що забезпечило достатній рівень репрезентативності для отримання статистично значущих результатів.

З метою реалізації поставлених завдань було використано широкий набір стандартизованих психодіагностичних методик, що забезпечили комплексну оцінку різних аспектів емоційної та когнітивної сфери учасників дослідження. З метою оцінки копінг-стратегій застосовано скорочений варіант шкали Brief COPE (Carver, 1997), який охоплює 14 різних способів подолання стресових ситуацій, таких як планування, активне вирішення проблем, звернення по соціальну підтримку, самозвинувачення, уникнення та використання гумору. Для оцінки рівня соціальної підтримки було застосовано Social Provisions Scale (SPS), що дозволяє визначити наявність надійних соціальних зв'язків, ступінь інтеграції у соціальне середовище, можливість прояву турботи про інших та відчуття власної значущості.

Окрему увагу приділено вимірюванню особистісної стресостійкості за допомогою Dispositional Resilience Scale (Bartone, 2007), яка оцінює такі параметри, як контроль над життєвими ситуаціями, залученість у діяльність та готовність приймати виклики. Для визначення рівня суб'єктивного сприйняття стресу було використано Perceived Stress Scale (PSS), що складається з 14 пунктів. Симптоматика посттравматичного стресового розладу оцінювалася за допомогою PTSD Checklist – Civilian Version (PCL-C), який містить 17 пунктів відповідно до класифікації DSM-IV.

Додатково застосовувалася Impact of Event Scale – Revised (IES-R), що включає 22 пункти і дозволяє вимірювати такі прояви травматизації, як нав'язливі спогади, уникнення та гіперзбудження.

Для оцінки дисоціативних симптомів, що виникають у перитравматичний період, використовувався Peritraumatic Dissociative Experiences Questionnaire (PDEQ). Рівень тривожності визначався за допомогою Beck Anxiety Inventory (BAI), який охоплює як соматичні, так і когнітивні прояви тривоги. Водночас почуття безнадійності та втрати перспектив оцінювалися за допомогою Beck Hopelessness Scale (BHS). Для вимірювання депресивної симптоматики у загальній популяції застосовано опитувальник CES-D (Center for Epidemiologic Studies – Depression Scale), який включає 20 пунктів та дає змогу здійснити комплексну оцінку емоційного стану респондентів.

Цікавим виявилось те, що у всіх трьох групах не було виявлено значущих відмінностей у рівнях: сприйманого стресу, тривоги (BAI), безнадії (BHS), перитравматичних симптомів (PDEQ), симптомів ПТСР та депресивних симптомів.

Результати свідчать про те, що військовий досвід, зокрема бойовий, формує специфічну толерантність до стресу, а також знижує суб'єктивне сприймання стресогенності поліцейських подій. Цікаво, що незважаючи на різні стилі копінгу, рівень психологічного дистресу та симптоматики психічного здоров'я був приблизно однаковим у всіх групах [35].

Отже, аналіз наукових досліджень свідчить про те, що працівники поліції з бойовим досвідом стикаються із підвищеною емоційною нестабільністю, тривожністю і ризиком розвитку посттравматичних реакцій. Проте в інших дослідженнях, бойовий досвід сприяє формуванню специфічної толерантності до стресу, що дозволяє зберігати загальний рівень психологічного благополуччя.

Висновки до 1 розділу

1. Теоретичний аналіз проблеми показав, що емоційна сфера є складним системним утворенням, що охоплює емоції, почуття та афекти, відіграючи ключову роль у психічному функціонуванні особистості.

2. Специфіка емоційної сфери працівників поліції полягає у високій стресогенності професійної діяльності, ризику емоційного вигорання та необхідності емоційної стриманості. Її чутливість до зовнішніх загроз і соціального тиску робить поліцейських особливо вразливими до професійних деформацій та психологічного виснаження.

3. Бойовий досвід значно трансформує емоційну сферу, посилюючи негативні емоційні прояви та схильність до посттравматичних реакцій. Це зумовлює зниження емоційної стабільності та порушення механізмів саморегуляції.

4. Аналіз досліджень показав, що поліцейські з бойовим досвідом характеризуються підвищеним ризиком емоційної дестабілізації, тривожності та ПТСР. Водночас, у частини осіб формується стресова толерантність, що сприяє адаптації та підтриманню психологічної рівноваги в умовах підвищеної напруги.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗІ СТАТУСОМ УБД

2.1. Мета та завдання дослідження

Об'єкт дослідження: емоційна сфера

Предмет дослідження: психологічні особливості емоційної сфери у працівників поліції зі статусом УБД

Мета дослідження: дослідити психологічні особливості емоційної сфери у працівників поліції зі статусом УБД.

Гіпотеза: передбачається, що працівники поліції зі статусом УБД мають вищий рівень тривожності, агресивності, стресу, ніж працівники поліції без статусу УБД та цивільні особи. Рівень ворожості є вищим у працівників поліції зі статусом УБД порівняно з іншими групами.

Завдання дослідження:

1. Теоретично дослідити сутність емоційної сфери.
2. Дослідити особливості переважаючих психічних станів у працівників поліції за статусом УБД.
3. Виявити особливості прояву базових емоцій у працівників поліції зі статусом УБД.
4. Визначити рівневі особливості прояву депресії у поліцейських зі статусом УБД.
5. Визначити рівневі особливості прояву сприйнятого стресу у поліцейських зі статусом УБД.
6. Виявити особливості вираженості ворожості у працівників поліції зі статусом УБД.
7. Виявити особливості факторної структури різних компонентів емоційної сфери.

2.2. Опис вибірки

При відборі учасників дослідження було застосовано низку принципів, що дозволили оптимально реалізувати поставлену мету та забезпечити виконання визначених завдань.

Вибірку складають: чоловіки віком від 35 до 45 років, які проживають у Східній частині України (місто Харків та Харківська область). У вибірці передбачено три категорії респондентів:

1. працівники поліції зі статусом учасника бойових дій (УБД);
2. працівники поліції без статусу УБД;
3. цивільні особи (чоловіки, які не мають бойового досвіду та не працюють у поліції), що відповідають загальним критеріям за віком, статтю та регіоном проживання.

Критеріями включення до вибірки є: чоловіча стать, вік, місце проживання, а також належність до відповідної професії. Загальний обсяг вибірки – 90 осіб (по 30 у кожній групі).

2.3. Опис методів дослідження

У дослідженні було використано комплекс психодіагностичних методик, які дозволяють багатовимірно оцінити емоційні стани та особливості емоційної сфери працівників поліції зі статусом УБД. Кожна з них має власну специфіку, що забезпечує можливість отримати різнобічну інформацію про психоемоційне функціонування респондентів.

Методика «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк) спрямована на дослідження рівня вираженості таких станів, як тривожність, ригідність, агресивність та фрустрація. Її особливістю є комплексний підхід до оцінки психічної напруги, що дозволяє визначити індивідуальні відмінності у схильності до певних емоційних реакцій. Методика базується на самооцінюванні, що робить результати більш наближеними до суб'єктивного досвіду учасників.

Шкала диференційних емоцій К. Ізарда ґрунтується на концепції десяти базових емоцій: радість, інтерес, здивування, гнів, відроза, презирство, страх, сором, провина та смуток. Методика дозволяє оцінити інтенсивність переживання кожної з цих емоцій, що дає змогу простежити емоційний профіль особистості та визначити домінуючі емоційні тенденції. Її особливістю є те, що вона враховує як позитивні, так і негативні емоції, що забезпечує більш повну картину емоційного життя респондента.

Шкала депресії Бека є одним із найбільш поширених інструментів для оцінки рівня депресивності. Вона дозволяє виявити ступінь вираженості депресивних симптомів, включаючи когнітивні (негативні думки, песимізм), емоційні (смуток, відчуття безнадійності) та соматичні (втома, порушення сну) прояви. Особливістю цієї методики є її здатність диференціювати легкі, середні та тяжкі рівні депресії, що робить її універсальним інструментом як для клінічної практики, так і для наукових досліджень.

Шкала сприйнятого стресу (PSS-10), розроблена С. Коеном, оцінює суб'єктивне сприйняття життєвих труднощів як стресових. Вона складається з десяти пунктів, що дозволяють визначити загальний рівень психологічного навантаження та індивідуальну схильність до переживання стресу. Особливістю цієї методики є її фокус на суб'єктивному досвіді респондента, що робить результати більш наближеними до реального емоційного стану та дозволяє врахувати індивідуальні відмінності у сприйнятті життєвих ситуацій.

Торонтська шкала алекситимії (TAS-20) є валідним інструментом для вимірювання здатності особистості усвідомлювати та вербалізувати власні емоції. Вона складається з двадцяти тверджень, що оцінюють три аспекти емоційної регуляції: труднощі у визначенні емоцій, труднощі у їх описі та схильність до зовнішньо орієнтованого мислення. У даному дослідженні використовувався інтегральний показник, який відображає загальний рівень алекситимії. Отримані дані дають змогу узагальнено описати емоційну сферу респондентів та визначити інтенсивність алекситимічних проявів, що мають ключове значення для аналізу особливостей емоційної регуляції та рівня психологічної стійкості.

Для аналізу емпіричних даних було використано комплекс статистичних методів, що забезпечили високу надійність та валідність результатів. Застосування різних підходів дало змогу не лише порівняти показники між групами, а й виявити приховані закономірності у структурі емоційної сфери респондентів.

Описова статистика - для аналізу рівнів виразності показників психічних станів, базових емоцій, депресивності, сприйнятого стресу та ворожості в учасників дослідження.

Метод Краскела–Уолліса застосовувався для перевірки статистичної значущості відмінностей між трьома незалежними вибірками: працівниками поліції зі статусом УБД, працівниками поліції без такого статусу та цивільними чоловіками. Цей метод є непараметричним аналогом дисперсійного аналізу (ANOVA) і дозволяє порівнювати більше ніж дві групи.

U-критерій Манна–Уїтні застосовувався для порівняння двох незалежних вибірок, зокрема для аналізу відмінностей між працівниками поліції зі статусом УБД та без нього. Цей метод дозволяє визначити, чи є статистично значущі відмінності між групами за рівнем вираженості певних показників (наприклад, тривожності, депресивності чи рівня алекситимії). Його перевагою є те, що він не потребує нормального розподілу даних і може використовуватися для аналізу невеликих вибірок.

Факторний аналіз був застосований для виявлення латентної структури емоційної сфери та визначення факторів, які об'єднують різні психоемоційні показники. Цей метод дозволяє звести велику кількість змінних до меншої кількості узагальнених факторів, що відображають внутрішні закономірності у даних. У контексті дослідження він дав змогу простежити, які саме компоненти емоційної сфери (наприклад, тривожність, депресивність, стрес чи алекситимія) утворюють спільні факторні структури та як вони взаємопов'язані між собою. Це забезпечує глибше розуміння психологічних особливостей емоційної сфери працівників поліції зі статусом УБД.

Обчислення здійснювалися за допомогою програмного забезпечення SPSS v.20, яке забезпечує широкий спектр статистичних процедур та дозволяє отримати точні й

надійні результати. Використання цього програмного комплексу гарантує відповідність сучасним стандартам обробки даних у психологічних дослідженнях.

Висновки до 2 розділу

1. Мета дослідження - виявити психологічні особливості емоційної сфери працівників поліції зі статусом учасника бойових дій. Вона зумовила постановку низки конкретних завдань, які охоплюють як теоретичне, так і емпіричне вивчення емоційних характеристик цієї категорії осіб. Було висунуто гіпотезу про те, що поліцейські зі статусом УБД мають вищі показники тривожності, агресивності, стресу, депресивності та ворожості порівняно з поліцейськими без статусу УБД і цивільними особами.

2. У дослідженні взяли участь 90 чоловіків віком від 35 до 45 років, які проживають у Східному регіоні України (м. Харків та Харківська область). Вибірку сформовано з трьох категорій: працівники поліції зі статусом УБД, працівники поліції без статусу УБД та цивільні особи, які не мають бойового досвіду. Добір здійснювався за критеріями віку, статі, місця проживання та професійної належності. Такий розподіл респондентів забезпечує необхідну варіативність для міжгрупового порівняння.

3. Методичний інструментарій дослідження було підібрано відповідно до специфіки теми. Для вивчення психічних станів застосовано методику «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка; для аналізу базових емоцій - Шкалу диференційних емоцій К. Ізарда; для вимірювання рівня депресії - Шкалу депресії Бека; для оцінки суб'єктивного сприйняття стресу - Шкалу сприйнятого стресу (PSS-10) С. Коена; для визначення рівня алекситимії - Торонтську шкалу алекситимії (TAS-20). Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою описової статистики, Краскела–Уолліса, U-критерію Манна–Уїтні та факторного аналізу. Розрахунки проводилися у програмному забезпеченні SPSS v.20, що забезпечило точність та надійність інтерпретацій.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗІ СТАТУСОМ УБД

3.1. Особливості прояву психічних станів у працівників поліції зі статусом УБД

Емпіричне дослідження реалізовувалося у кілька послідовних етапів, протягом яких створювалися максимально сприятливі умови для діагностичних процедур.

Результати першого етапу емпіричного дослідження, проведеного за методикою «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк), дозволили виявити характерні особливості психоемоційного стану представників трьох досліджуваних груп. Увагу було приділено чотирьом ключовим показникам: тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності.

Таблиця 3.1.

Результати кількісного аналізу за психічними станами

Тип емоційного стану	Рівень вираженості	Кількість балів	Цивільні	Поліцейські без УБД	Поліцейські з УБД
Тривожність	Високий				
	Середній				
	Низький				
Фрустрація	Високий				
	Середній				
	Низький				
Агресивність	Високий				
	Середній				
	Низький				
Ригідність	Високий				
	Середній				
	Низький				

З представлених нами результатів дослідження психічного стану, можна побачити, що у працівників поліції зі статусом УБД є високий рівень тривожності (10 осіб) порівняно з порівняльними групами. Це може свідчити про внутрішню напругу, очікування загрози, а також про постійне емоційне напруження, яке є характерним для осіб, що мають досвід участі у бойових діях. Тривожність у цьому контексті може виступати як реакція на травматичний досвід, що не завжди усвідомлюється, але проявляється у поведінкових та психофізіологічних реакціях.

Ще одним важливим показником є фрустрація, яка у працівників поліції зі статусом УБД переважно проявляється на середньому рівні (17 осіб). Це контрастує з іншими групами, де домінує низький рівень фрустрації (у працівників поліції без статусу УБД — 20 осіб, у цивільних чоловіків — 19 осіб). Така різниця може свідчити про вищу емоційну вразливість та підвищену чутливість до невдач у представників бойового контингенту. Середній рівень фрустрації може бути наслідком внутрішнього конфлікту між очікуваннями та реальністю, особливо в умовах мирного життя після участі у бойових діях.

Що стосується агресивності та ригідності, то їхні рівні (високий, середній, низький) виявилися однаковими у всіх трьох групах, що свідчить про відсутність суттєвих відмінностей у цих показниках.

Для перевірки статистичної значущості виявлених відмінностей було здійснено математичний аналіз із використанням методу Краскела–Уолліса, який належить до непараметричних критеріїв та застосовується у випадках, коли дані не відповідають вимогам нормального розподілу. Застосування цього методу дозволяє коректно порівнювати кілька незалежних вибірок та визначати наявність системних розбіжностей між ними. Результати аналізу наведено у таблиці 3.2.

Отримані дані підтверджують, що працівники поліції зі статусом учасника бойових дій (УБД) демонструють статистично значущі відмінності у показниках тривожності та фрустрації порівняно з іншими групами. Це свідчить про те, що бойовий досвід виступає вагомим чинником, який впливає на формування специфічних психоемоційних станів, зумовлюючи підвищений рівень емоційної напруженості.

Таблиця 3.2.

Узагальнена таблиця результатів застосування методу Краскелла-Уолліса

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній ранг поліцейських без УБД	Середній ранг поліцейських з УБД	Хі-квадрат	Значимість критерія
Тривожність	44,30	32,65	59,55	16,153	0,000*
Фрустрація	44,22	35,25	57,03	10,620	0,005*
Агресивність	51,85	37,47	41,18	4,787	0,091
Ригідність	50,45	40,32	45,73	2,290	0,318

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Оскільки даний метод Краскелла–Уолліса дозволяє виявити лише загальну наявність статистично значущих відмінностей, але не уточнює, між якими саме групами вони виникають, на наступному етапі було доцільно використати U-критерій Манна–Уїтні для проведення парних порівнянь.

Таблиця 3.3.

Узагальнена таблиця результатів застосування критерію Манна–Уїтні

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній ранг поліцейських без УБД	Середній ранг поліцейських з УБД	$U_{\text{Емп}}$	Значимість U-критерія
Тривожність	-	22,13	38,87	199,00	0,000*
Тривожність	24,82	-	36,18	279,500	0,011*
Тривожність	34,98	26,02	-	315,500	0,045*
Фрустрація	-	23,58	37,42	242,500	0,002*
Фрустрація	25,88	-	35,12	311,500	0,040*
Фрустрація	33,83	27,17	-	350,00	0,137

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Застосування критерію Манна–Уїтні дозволило більш детально проаналізувати характер виявлених відмінностей, зокрема — між працівниками поліції зі статусом УБД, працівниками поліції без такого статусу та цивільними особами (таб. 3.3.),

Результати аналізу за шкалою «Тривожність» свідчать про наявність статистично значущих відмінностей між усіма трьома групами. Зокрема, працівники поліції зі статусом УБД мають вищий рівень тривожності порівняно як з колегами без бойового досвіду ($U = 199,00$; $p = 0,000$), так і з цивільними особами ($U = 279,50$; $p = 0,011$). Крім того, значуща різниця спостерігається і між працівниками поліції без УБД та цивільними ($U = 315,50$; $p = 0,045$), що дозволяє припустити, що сама професія поліцейського, навіть без бойового досвіду, асоціюється з підвищеним рівнем тривожності. Найвищі показники тривожності демонструють саме працівники зі статусом УБД, що може бути зумовлено бойовим досвідом, посттравматичних переживань, а також тривалим перебуванням у стресогенних умовах.

Аналіз за шкалою «Фрустрація» також виявив статистично значущі розбіжності між працівниками поліції зі статусом УБД та іншими групами, що наведено в таблиці 3.3.. Зокрема, порівняння з працівниками без бойового досвіду показало значущу відмінність ($U = 242,50$; $p = 0,002$), як і порівняння з цивільними особами ($U = 311,50$; $p = 0,040$). Це свідчить про те, що бойовий досвід є важливим чинником, який може зумовлювати підвищену емоційну напруженість, знижену толерантність до труднощів та можливі труднощі адаптації до мирного життя. Водночас, порівняння між працівниками поліції без УБД та цивільними не виявило статистично значущої різниці ($U = 350,00$; $p = 0,137$), що дозволяє зробити висновок про те, що саме наявність бойового досвіду, а не професійна діяльність у поліції, є ключовим чинником у формуванні фрустраційної реакції.

3.2. Особливості базових емоційних станів у працівників поліції зі статусом УБД

Другий етап діагностичного дослідження передбачав оцінку базових емоційних станів за методикою «Диференційних емоцій К. Ізарда». Після обробки результатів

було сформовано порівняльну гістограму (рис. 3.1.), як передбачено методикою та узагальнюючу таблицю 3.4., які відображають рівень прояву окремих емоцій, а також згруповані показники позитивних, негативних і тривожно-депресивних емоцій серед представників трьох досліджуваних категорій: працівників поліції зі статусом УБД, без статусу УБД та цивільних осіб.

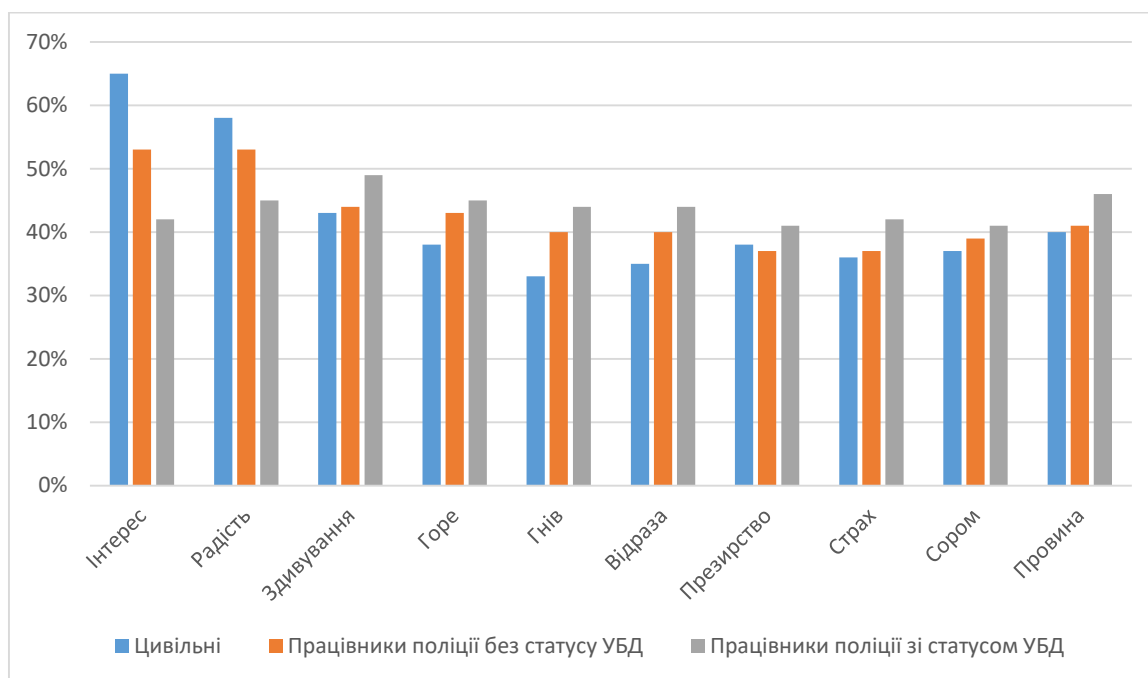

Рис. 3.1 Вираженість прояву базових емоцій чоловіків

Для кількісного аналізу рівня вираженості базових емоцій за методикою К. Ізарда було обчислено відсоткове співвідношення кожної емоції до загальної суми балів. Це дозволило порівняти домінантні емоційні стани між групами досліджуваних.

Як видно з гістограми 3.1., емоційна палітра працівників поліції, які мають статус учасника бойових дій, характеризується переважанням емоцій, що мають негативне або тривожно-депресивне забарвлення. Найменш вираженими серед базових емоцій виявилися інтерес (42%) та радість (45%), що є нижчими показниками порівняно з іншими досліджуваними групами - як цивільними особами, так і працівниками поліції без статусу УБД. Це може свідчити про зниження мотиваційної активності,

емоційного тону та загального рівня позитивного сприйняття дійсності у представників цієї групи.

Натомість, емоція здивування (49%) виявилася найбільш вираженою серед усіх базових емоцій, що може свідчити про високу реактивність до змін у зовнішньому середовищі, а також про нестабільність емоційного реагування. Високі показники провини (46%) та страху (42%), які перевищують аналогічні значення у порівнюваних групах, можуть бути індикаторами травматичних переживань, внутрішнього конфлікту, а також підвищеної тривожності, що є характерним для осіб, які мали досвід участі у бойових діях.

Інші емоції - такі як горе, гнів, відраза, презирство та сором - також мають вищі показники, хоча й незначно перевищують рівні у групах порівняння. Це може свідчити про загальне емоційне напруження, високу чутливість до стресових подразників, а також про наявність внутрішньої напруги, яка не завжди проявляється відкрито, але може бути пов'язана з поведінковими реакціями.

Таблиця 3.4.

Узагальнена таблиця результатів застосовування критерія Краскелла-Уолліса

Базові емоції	Середній ранг цивільних	Середній поліцейських без УБД	Середній поліцейських з УБД	Хі-квадрат	Значимість критерія
Інтерес	57,1	43,72	35,60	10,66	0,005*
Радість	52,7	46,03	37,72	5,058	0,080
Здивування	41,5	42,20	52,75	3,557	0,169
Горе	40,1	43,23	53,13	4,161	0,125
Гнів	37,0	44,72	54,72	7,181	0,028*
Відраза	39,5	43,90	53,07	4,373	0,112
Презирств	44,9	40,47	51,08	2,594	0,273
Страх	41,6	43,10	51,80	2,806	0,246
Сором	42,8	43,18	50,50	1,709	0,426
Провина	43,3	41,50	51,65	2,634	0,268

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Після кількісного аналізу міри емоційних переживань наступним кроком стало вивчення статистично значущих відмінностей у вираженості базових емоцій, що були оцінені за методикою «Диференційна шкала емоцій» К. Ізарда. Для цього було застосовано непараметричний критерій Краскела–Уолліса, який дозволяє порівнювати три незалежні вибірки для кожної з базових емоцій. Результати аналізу наведено вище в таблиці 3.4.

Статистичний аналіз засвідчив наявність суттєвих відмінностей між групами, що мають значущий рівень достовірності за емоцією інтерес ($p = 0,005$). Найвищий середній ранг спостерігається у цивільних осіб (57,18), тоді як найнижчий у працівників поліції зі статусом УБД (35,60). Це може свідчити про зниження емоційної залученості до навколишнього середовища у осіб з бойовим досвідом. Поліцейські без УБД займають проміжне положення (43,72), що може бути пов'язано з професійним стресом, але без додаткового навантаження, пов'язаного з бойовими діями.

Також було виявлено статистично значущу відмінність за такою емоцією як гнів ($p = 0,028$). Найвищий середній ранг спостерігається у працівників поліції зі статусом УБД (54,72), що може свідчити про підвищену імпульсивність або труднощі з регуляцією агресивних реакцій. Поліцейські без УБД мають дещо нижчий показник (44,72), а найнижчий рівень гніву спостерігається серед цивільних (37,07).

Інші базові емоції, такі як радість, здивування, горе, відроза, презирство, страх, сором та провина, не продемонстрували статистично значущих відмінностей між групами. Проте варто звернути увагу на тенденції: наприклад, за емоцією радість спостерігається зниження середнього рангу від цивільних (52,75) до працівників зі статусом УБД (37,72), що може свідчити про знижену здатність до переживання позитивних емоцій унаслідок хронічного стресу.

Для зручності аналізу та інтерпретації отриманих даних, диференційовані емоції було згруповано за типами: позитивні емоції, негативні емоції та тривожно-депресивні емоції, як і передбачено даною методикою. Такий підхід дозволяє не лише оцінити окремі емоційні реакції, а й виявити загальні тенденції емоційного

реагування у представників різних груп, що є особливо важливим у контексті психологічної діагностики.

Узагальнені результати згрупованих емоційних показників наведено в таблиці 3.5, яка дозволяє продемонструвати розподіл емоційних типів серед досліджуваних та порівняти їх вираженість залежно від наявності бойового досвіду та професійної приналежності.

Таблиця 3.5.

Результати кількісного аналізу базових емоцій

Тип емоцій	Міра емоційних переживань	Кількість балів	Цивільні	Поліцейські без УБД	Поліцейські з УБД
Позитивні емоції	Слабка	До 19			
	Помірна				
	Виражена				
	Сильна	Від 36			
Негативні емоції	Слабка	До 14			
	Помірна				
	Виражена				
	Сильна	Від 32			
Тривожно-депресивні емоції	Слабка	До 11			
	Помірна				
	Виражена				
	Сильна	Від 30			

Аналіз позитивних емоцій показав, що серед цивільних осіб переважає помірна міра емоційних переживань (15 осіб), тоді як серед працівників поліції зі статусом УБД найбільше досліджувані мають слабо виражені позитивні емоції (14 осіб). Це може свідчити про знижену емоційну активність та обмежену здатність до переживання позитивних станів у осіб з бойовим досвідом. Водночас, серед

працівників поліції без УБД спостерігається більш рівномірний розподіл між слабкою, помірною та вираженою мірою позитивних емоцій, що може свідчити про відносно стабільний емоційний фон.

Щодо негативних емоцій, то найвищий рівень їх вираженості спостерігається серед працівників поліції зі статусом УБД. Сильна міра негативних переживань зафіксована у 7 осіб, що дорівнює показнику серед працівників без УБД, але перевищує кількість таких випадків серед цивільних 5 осіб. Водночас, серед цивільних осіб переважає помірна міра негативних емоцій, що може свідчити про трохи меншу емоційну напруженість у повсякденному житті.

Аналіз тривожно-депресивних емоцій виявив найбільшу кількість респондентів з помірною мірою переживань у групі працівників поліції зі статусом УБД (18 осіб), що значно перевищує аналогічні показники у групі без УБД (15 осіб) та цивільних (9 осіб). Крім того, серед осіб зі статусом УБД спостерігається найменша кількість досліджуваних із слабкою мірою тривожно-депресивних переживань (3 особи), що свідчить про загальну тенденцію до підвищеної емоційної вразливості, тривожності та схильності до депресивних станів у цій групі.

Для оцінки достовірності виявлених відмінностей було використано критерій Краскелла-Уолліса, як і на попередньому етапі аналізу. Обробка даних, дозволила отримати результати, узагальнені у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Узагальнена таблиця результатів застосування методу Краскелла-Уолліса

Тип переживання	Середній ранг цивільних	Середній ранг поліцейських без УБД	Середній ранг поліцейських з УБД	Хі-квадрат	Значимість критерія
Позитивне	52,63	45,30	38,57	4,370	0,112
Негативне	40,13	42,93	53,43	4,338	0,114
Тривожно-депресивне	42,73	42,17	51,60	2,480	0,289

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Результати, наведені в таблиці 3.6., свідчать про те, що значущих відмінностей у трьох групах не виявлено. Загалом, емоційний профіль працівників поліції зі статусом УБД демонструє знижену позитивну емоційність та підвищену вираженість емоцій, пов'язаних із тривогою та провиною.

3.3. Специфіка депресії у працівників поліції зі статусом УБД

На наступному етапі емпіричного дослідження було здійснено оцінку рівня депресивного стану за допомогою шкали депресії Бека, яка є одним із найпоширеніших інструментів для виявлення вираженості депресивних симптомів. Методика дозволяє класифікувати стан респондента за чотирма рівнями: норма, легкий, середній та важкий депресивний стан. На основі оброблених даних здійснено порівняльну таблицю 3.7. результатів дослідження.

Таблиця 3.7.

Результати кількісного аналізу рівня вираженості депресії

Тип емоцій	Рівень вираженості	Кількість балів	Цивільні	Поліцейські без УБД	Поліцейські з УБД
Депресія	Норма				
	Легка				
	Середня				
	Важка				

Аналіз отриманих даних свідчить про те, що працівники поліції зі статусом учасника бойових дій (УБД) демонструють більш виражені депресивні прояви, порівняно з іншими досліджуваними групами. Зокрема, важкий рівень депресії виявлено у 5 осіб, а середній рівень — у 8 осіб. Це є суттєвою ознакою емоційного виснаження, внутрішньої напруги та зниження адаптаційних ресурсів, що можуть бути наслідком травматичного досвіду, пов'язаного з участю в бойових діях.

Водночас, легкий рівень депресії зафіксовано лише у 2 осіб, а нормальний емоційний стан — у 15 респондентів цієї групи. Такий розподіл свідчить про

гетерогенність емоційного реагування всередині групи, але водночас підтверджує тенденцію до підвищеної емоційної вразливості серед осіб із бойовим досвідом.

Для порівняння, у групах цивільних чоловіків та працівників поліції без статусу УБД переважають нормальні або легкі рівні депресивного стану, що свідчить про більш стабільний емоційний фон та вищу психоемоційну адаптивність у мирному середовищі.

У таблиці 3.8. представлено результати аналізу рівня депресивного стану серед трьох груп чоловіків віком 35–45 років: працівників поліції зі статусом УБД, працівників поліції без статусу УБД та цивільних осіб, що не мають бойового досвіду. Для статистичної обробки даних було використано критерій Краскела–Уолліса.

Таблиця 3.8.

Узагальнена таблиця результатів застосовування методу Краскелла–Уолліса

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній поліцейських без УБД	Середній поліцейських з УБД	Хі-квадрат	Значимість критерія
Депресія	52,02	33,47	52,02	11,602	0,003*

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Застосування критерію Краскела–Уолліса дозволило підтвердити статистично значущі відмінності у рівнях депресивного стану між трьома досліджуваними групами, що продемонстроване у таблиці 3.8. Це може підкреслювати, що бойовий досвід може виступати як важливий чинник, який може спричиняти поглиблення депресивних симптомів, особливо у професійних категоріях, пов'язаних із підвищеним рівнем стресу та відповідальності.

З метою уточнення характеру міжгрупових відмінностей було використано U-критерій Манна–Уїтні, результати якого наведено в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9.

Узагальнена таблиця результатів застосовування критерію Манна–Уїтні

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній поліцейських без УБД	Середній поліцейських з УБД	$U_{\text{Емп}}$	Значимість U-критерія
Депресія	-	23,98	37,02	254,500	0,003
Депресія	31,45	-	29,55	421,500	0,673
Депресія	39,92	21,08	-	167,500	0,000

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Отримані дані свідчать про наявність статистично значущої різниці у рівні депресії між працівниками поліції зі статусом УБД та працівниками без бойового досвіду ($U = 254,500$; $p = 0,003$). Це дозволяє зробити висновок, що участь у бойових діях асоціюється з підвищеним рівнем депресивних проявів, що може бути наслідком накопиченого психоемоційного виснаження.

Водночас, порівняння між працівниками поліції зі статусом УБД та цивільними особами не виявило статистично значущої різниці ($U = 421,500$; $p = 0,673$). Такий результат може свідчити про те, що рівень депресії у цивільних осіб, які не мають професійного досвіду роботи в умовах підвищеного ризику, є досить варіативним і не демонструє чітко виражених тенденцій у порівнянні з учасниками бойових дій.

Натомість, порівняння між працівниками поліції без статусу УБД та цивільними особами виявило високий рівень статистичної значущості ($U = 167,500$; $p = 0,000$), що свідчить про суттєво вищі показники депресивності серед поліцейських. Це може бути пов'язано з хронічним впливом професійного стресу, емоційного вигорання, а також специфікою службової діяльності, яка передбачає постійне перебування в ситуаціях напруження та ризику.

Найвищі показники депресії спостерігаються серед працівників поліції, незалежно від наявності статусу УБД, що вказує на потребу в системній психологічній підтримці представників цієї професійної групи.

3.4. Специфіка прояву сприйнятого стресу у працівників поліції зі статусом УБД

На черговому етапі емпіричного дослідження було здійснено оцінку рівня сприйнятого стресу за допомогою «шкала сприйнятого стресу (PSS-10)». Результати подано у вигляді таблиці 3.10., яка містить дані за загальним показником.

Таблиця 3.10.

Результати кількісного аналізу рівня сприйнятого стресу

Тип емоцій	Рівень вираженості	Кількість балів	Цивільні	Поліцейські без УБД	Поліцейські з УБД
Сприйнятий стрес	Низький				
	Помірний				
	Високий				

Результати дослідження свідчать про те, що працівники поліції зі статусом учасника бойових дій (УБД) демонструють вищий рівень сприйнятого стресу, порівняно з іншими досліджуваними групами. Зокрема, високий рівень стресу зафіксовано у 9 осіб, що становить майже третину вибірки.

Помірний рівень — у 12 осіб, а низький рівень — лише у 9 респондентів. Такий розподіл свідчить про високу емоційну напруженість, перевантаження адаптаційних механізмів та зниження стресостійкості, що є типовими для осіб, які мають досвід участі у бойових діях.

Для порівняння, у групі працівників поліції без статусу УБД лише 1 особа продемонструвала високий рівень стресу, тоді як помірний рівень виявлено у 15 осіб, а низький — у 14 осіб. Це свідчить про більш збалансований емоційний стан та вищу здатність до саморегуляції.

У групі цивільних чоловіків також спостерігається низька частка високого рівня стресу (1 особа), при цьому помірний рівень виявлено у 20 осіб, а низький — у 9 осіб. Такий розподіл може свідчити про відносну стабільність емоційного реагування у повсякденному житті.

Як і на попередніх етапах, для перевірки статистичної значущості відмінностей було застосовано критерію Краскела–Уолліса. Результати отриманих даних узагальнено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11.

Узагальнена таблиця результатів застосовування методу Краскелла-Уолліса

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній ранг поліцейських без УБД	Середній ранг поліцейських з УБД	Хі-квадрат	Значимість критерія
Стрес	45,27	36,33	54,90	7,600	0,022*

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Аналіз емпіричних даних, наведених у таблиці 3.11, підтвердив існування статистично значущих відмінностей між групами респондентів. Це дозволяє зробити висновок про те, що бойовий досвід виступає вагомим чинником, який безпосередньо пов'язаний з рівнем сприйнятого стресу. Виявлені розбіжності свідчать про те, що участь у бойових діях характеризується підвищеною вразливістю до стресових факторів.

З метою уточнення характеру міжгрупових відмінностей було застосовано U-критерій Манна–Уїтні, який є одним із найбільш поширених непараметричних методів статистичного аналізу. Використання цього критерію дозволяє здійснити порівняння незалежних вибірок у випадках, коли дані не відповідають вимогам нормального розподілу, що забезпечує більш коректну інтерпретацію результаті, результати якого відображено у таблиці 3.12.

Таблиця 3.12.

Узагальнена таблиця результатів застосовування критерію Манна–Уїтні

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній ранг поліцейських без УБД	Середній ранг поліцейських з УБД	$U_{\text{Емп}}$	Значимість U-критерія
Сприйнятий стрес	-	24,67	36,33	275,000	0,010*
Сприйнятий стрес	26,93	-	34,07	343,00	0,113
Сприйнятий стрес	33,83	27,17	-	350,000	0,139

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Аналіз показав, що між працівниками поліції зі статусом УБД та працівниками поліції без статусу УБД існує статистично значуща різниця у рівні сприйнятого стресу ($U = 275,000$; $p = 0,010$). Це свідчить про те, що участь у бойових діях підвищує суб'єктивне відчуття стресу. Працівники зі статусом УБД можуть демонструвати підвищену чутливість до стресогенних факторів навіть у звичних професійних умовах.

Водночас, порівняння між працівниками поліції зі статусом УБД та цивільними особами не виявило статистично значущої різниці ($U = 343,000$; $p = 0,113$), як і порівняння між працівниками поліції без УБД та цивільними ($U = 350,000$; $p = 0,139$). Це може свідчити про те, що саме поєднання професійної діяльності в поліції та бойового досвіду є критичним чинником, який суттєво пов'язаний з рівнем сприйнятого стресу. Окремо жоден із цих чинників не демонструє достатньої сили для формування статистично значущих відмінностей.

Аналіз результатів за методикою «PSS-10» показав, що працівники поліції з досвідом участі у бойових діях демонструють найвищі показники суб'єктивного стресу порівняно з іншими групами.

3.5. Особливості прояву алекситимії у працівників поліції зі статусом УБД

На предостанньому етапі дослідження було здійснено оцінку рівня алекситимії за допомогою Торонської шкали алекситимії (TAS-20), яка дозволяє виявити труднощі у розпізнаванні, вербалізації та диференціації власних емоційних переживань. Алекситимія розглядається як емоційно-когнітивна характеристика, що може бути пов'язана з порушенням емоційної регуляції та зниженням здатності до рефлексії. Після обробки результатів сформовано узагальнюючу таблицю 3.13., що демонструє рівні за загальним показником алекситимії.

Таблиця 3.13.

Результати кількісного аналізу рівня алекситимії

Тип емоцій	Рівень вираженості	Кількість балів	Цивільні	Поліцейські без УБД	Поліцейські з УБД
Алекситимія	Низький				
	Підвищений				
	Високий				

Аналіз отриманих результатів показав, що високий рівень алекситимії є однаково представленим у всіх трьох досліджуваних групах — по 3 особи серед працівників поліції зі статусом УБД, працівників поліції без статусу УБД та цивільних чоловіків, які не мають бойового досвіду. Це свідчить про наявність окремих випадків глибоких емоційних труднощів, незалежно від професійного чи бойового досвіду.

Водночас, підвищений рівень алекситимії значно частіше спостерігається серед працівників поліції зі статусом УБД — 16 осіб, що є найвищим показником серед усіх груп. Такий розподіл може бути пов'язаний із особливостями емоційного реагування, сформованими в умовах бойового стресу, а також із змінами у структурі емоційної сфери, які виникають у процесі професійної діяльності, пов'язаної з ризиком, напруженням та необхідністю емоційного самоконтролю.

Отримані діагностичні дані були проаналізовані за допомогою критерію Краскела–Уолліса. Підсумкові результати наведено нижче, в таблиці 3.14.

Таблиця 3.14.

Узагальнена таблиця результатів застосування методу Краскелла–Уолліса

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній ранг поліцейських без УБД	Середній ранг поліцейських з УБД	Хі-квадрат	Значимість критерія
Алекситимія	42,08	38,20	56,22	7,920	0,019*

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Як видно з таблиці 3.14, застосування критерію Краскела–Уолліса підтвердило статистично значущі відмінності між групами за рівнем вираженості алекситимії.

Це дозволяє констатувати, що наявність бойового досвіду та специфіка професійної діяльності можуть бути пов'язані з більш частим проявом емоційної закритості, труднощами у розпізнаванні власних почуттів та зниженням здатності до емоційної експресії. Для виявлення міжгрупових розбіжностей було застосовано U-критерій Манна–Уїтні, результати якого наведено в таблиці 3.15.

Таблиця 3.15.

Узагальнена таблиця результатів застосування критерію Манна–Уїтні

Тип психічного стану	Середній ранг цивільних	Середній ранг поліцейських без УБД	Середній ранг поліцейських з УБД	$U_{\text{Емп}}$	Значимість U-критерія
Алекситимія	-	24,67	36,33	275,000	0,010*
Алекситимія	25,62	-	35,38	303,500	0,030*
Алекситимія	29,03	31,97	-	406,000	0,515

* – результат значимий на рівні $p \leq 0.001$

Порівняння між працівниками поліції зі статусом УБД та працівниками поліції без статусу УБД виявило статистично значущу різницю ($U = 275,000$; $p = 0,010$), при цьому середній ранг у групи УБД становив 36.33, що перевищує показник групи без УБД становив 24.67. Це свідчить про те, що учасники бойових дій мають більш виражені труднощі у сфері емоційної ідентифікації та вираження, через тривале перебування в умовах емоційного напруження та необхідності пригнічення афективних реакцій у бойових ситуаціях.

Аналіз даних показав статистично значущу різницю між працівниками поліції зі статусом УБД та цивільними учасниками ($U = 303,500$; $p = 0,030$), що підтверджує припущення щодо визначального значення бойового досвіду у формуванні алекситимічних тенденцій. Учасники бойових дій, навіть у межах професійної діяльності, демонструють вищий рівень емоційної закритості та труднощів у розпізнаванні власних почуттів порівняно з особами, які не мають досвіду перебування в екстремальних умовах.

Натомість порівняння між працівниками поліції без УБД та цивільними не виявило статистично значущої різниці ($U = 406,000$; $p = 0,515$), що дозволяє зробити висновок, що сама професійна діяльність у поліції, без додаткового бойового досвіду, не є визначальним чинником у формуванні алекситимії.

3.6. Дослідження особливостей факторної структури різних компонентів емоційної сфери

Для аналізу латентної структури емоційної сфери працівників поліції, які мають статус УБД, використано факторний аналіз на основі методу головних компонент із варімакс-обертанням. Це дало змогу зменшити кількість змінних та виділити змістовні фактори, що відображають глибинні психологічні особливості досліджуваної вибірки.

Аналіз результатів факторного дослідження емоційної сфери працівників поліції, які мають статус учасника бойових дій (УБД), дозволяє виявити низку психологічних особливостей, що відрізняють цю групу від інших. Застосування

методу головних компонент із варімакс-обертанням продемонструвало прийнятну якість вибірки ($KMO = 0,664$), а також статистично значущу кореляцію між змінними ($p < 0,001$), що підтверджує доцільність проведення факторного аналізу.

У результаті було виділено 4 фактори, які в сукупності пояснюють 76,2 % загальної дисперсії показників емоційної сфери. Такий рівень пояснення свідчить про достатню репрезентативність моделі та її здатність відображати глибинні емоційні процеси, характерні для осіб із бойовим досвідом. Нижче наведена таблиця факторних компонентів.

Перший фактор об'єднує емоції, що мають негативне афективне забарвлення та морально-оцінну складову: провина (0,897), відраза (0,888), гнів (0,869), страх (0,838), горе (0,848), сором (0,813) та презирство (0,809). Високі факторні навантаження свідчать про їхню спільну природу та дозволяють інтерпретувати цей компонент як прояви внутрішньої емоційної напруги, що може бути наслідком пережитих травматичних подій, або навіть посттравматичних реакцій.

Другий фактор включає агресивність (0,843), ригідність (0,828) та алекситимію (0,780), що вказує на певну жорсткість, труднощі у вираженні та розпізнаванні власних емоцій, а також схильність до фіксованих реакцій. Така структура може свідчити про захисні механізми, сформовані в умовах бойового стресу, а також про професійну деформацію, характерну для представників силових структур.

Третій фактор об'єднує позитивні емоції — радість (0,908), інтерес (0,903) і здивування (0,725). Незважаючи на наявність бойового досвіду, респонденти демонструють збережену здатність до переживання позитивних емоцій, що може свідчити про наявність внутрішніх ресурсів.

Четвертий фактор репрезентує емоційний вимір психоемоційного виснаження, що поєднує у собі прояви стресу та депресії. Високий коефіцієнт навантаження на показник стресу (0,710) свідчить про його домінуючу роль у структурі фактора, відображаючи інтенсивність внутрішнього напруження та зниження адаптаційних можливостей особистості. Наявність у факторі показника депресії (0,513), навіть за умов його помірного навантаження, має суттєве значення для інтерпретації загальної

структури. Депресивний стан посилює картину емоційної вразливості, демонструючи тенденцію до зниження життєвого тону, та загальної психологічної стійкості.

Таблиця 3.16.

Результати факторного аналізу працівників поліції зі статусом УБД

	Компоненти			
	1	2	3	4
тривожність				
фрустрація		,485	-,335	
агресивність		,843		
ригідність		,828		
інтерес			,903	
радість			,908	
здивування	,477		,725	
горе	,848			
гнів	,869			
відраза	,888			
презирство	,809			
страх	,838			,312
сором	,813			
провина	,897			
депресія		,479		,513
стрес				,710
алекситимія		,780		

Дослідження емоційної сфери поліцейських, які не мають статусу учасника бойових дій, дозволило окреслити її структурні особливості. Факторний аналіз, виконаний методом головних компонент із варімакс-обертанням, засвідчив адекватність вибірки ($KMO = 0,593$), що відповідає середньому рівню взаємозв'язку психологічних змінних. Тест сферичності Бартлетта виявився статистично значущим ($p < 0,001$), що підтверджує наявність міжзмінних зв'язків і обґрунтовує застосування факторного аналізу.

У результаті було виділено чотири фактори, які в сукупності пояснюють 82,7 % загальної дисперсії. Такий високий рівень пояснення свідчить про чітку та інформативну структуру емоційної сфери в цій групі. Після обертання відсоток поясненої дисперсії розподілився наступним чином: перший фактор — 38,73 %, другий — 16,50 %, третій — 15,27 %, четвертий — 12,24 %.

Перший фактор об'єднує емоції з яскраво вираженим негативним забарвленням: страх (0,930), презирство (0,921), відраза (0,909), провина (0,900), горе (0,907), гнів (0,878), сором (0,874) та здивування (0,802). Така концентрація емоцій, пов'язаних із внутрішнім дискомфортом та реакцією на загрозу, дозволяє інтерпретувати цей компонент як узагальнений негативно-афективний фактор, що відображає схильність до інтенсивного переживання негативних емоцій у відповідь на стресові ситуації.

Другий фактор включає тривожність (0,827), фрустрацію (0,858), агресивність (0,796) та ригідність (0,705). Цей компонент демонструє взаємозв'язок між емоційною напругою, незадоволеними очікуваннями, схильністю до агресивних реакцій та агресивність у поведінкових патернах. Його можна розглядати як індикатор емоційної нестабільності та зниженого рівня гнучкості в адаптації до змін.

Третій фактор представлений змінними депресія (0,870), алекситимія (0,802) та стрес (0,742). Така комбінація свідчить про наявність емоційного виснаження, труднощів у розпізнаванні та вираженні емоцій, а також загального зниження психоемоційного тону. Цей фактор можна інтерпретувати як прояви емоційної деактивації та внутрішнього виснаження.

Четвертий фактор об'єднує позитивні емоційні стани — інтерес (0,937) та радість (0,874). Це свідчить про збережену здатність до позитивного емоційного реагування,

що може виступати як ресурсна складова емоційної сфери та чинник психологічної стійкості. Нижче наведена таблиця, де представлені факторні структури.

Таблиця 3.17.

Результати факторного аналізу працівників поліції без статусу УБД

	Компоненти			
	1	2	3	4
тривожність		,827		
фрустрація		,858	,392	
агресивність		,796		
ригідність		,705	,448	
інтерес				,937
радість				,874
здивування	,802			,402
горе	,907			
гнів	,878			
відраза	,909			
презирство	,921			
страх	,930			
сором	,874			
провина	,900			
депресія			,870	
стрес			,742	
алекситимія			,802	

Аналіз емоційної сфери цивільних чоловіків, які не мають досвіду участі в бойових діях, дозволив виявити факторну структуру емоційної сфери, що відрізняється від професійних груп. Факторний аналіз, проведений методом головних компонент із варімакс-обертанням, засвідчив добру якість вибірки ($KMO = 0,691$), а також статистично значущу кореляційну структуру змінних ($p < 0,001$), що підтверджує доцільність застосування факторного аналізу для цієї вибірки.

У результаті було виділено 5 фактори, які в сукупності пояснюють 76,07 % загальної дисперсії. Такий рівень пояснення свідчить про стабільність та інформативність моделі.

Перший фактор об'єднує емоції з негативним афективним забарвленням: відрaza (0,919), гнів (0,829), страх (0,775), горе (0,651), провина (0,719), сором (0,732) та презирство (0,745). Така структура свідчить про здатність до глибокого переживання морально забарвлених емоцій, що виникають у відповідь на соціальні або внутрішні конфлікти.

Другий фактор включає ригідність (0,858), агресивність (0,753), стрес (0,722) та фрустрацію (0,500). Цей компонент відображає напруженість у поведінкових реакціях, схильність до емоційної агресивності та труднощів у адаптації до змін.

Третій фактор об'єднує фрустрацію (0,621), здивування (0,785) та депресію (0,640). Така комбінація свідчить про внутрішню нестабільність, схильність до емоційного виснаження та неоднозначного реагування на нові або незвичні ситуації.

Четвертий фактор представлений позитивними емоціями — інтерес (0,804) та радість (0,755). Це свідчить про збережену здатність до позитивного емоційного реагування, відкритість до нового досвіду та наявність ресурсного потенціалу.

П'ятий фактор не був врахований у подальшій інтерпретації через недостатню силу факторних навантажень, що не дозволяє сформулювати змістовну характеристику.

У процесі дослідження було здійснено факторний аналіз, спрямований на виявлення латентних змінних та визначення їхнього значення на досліджувані характеристики цивільних осіб. Результати цього аналізу систематизовано та подано у таблиці 3.18. Вона містить ключові статистичні показники, що дозволяють оцінити структуру факторів, їхню вагомість та інтерпретаційне значення. Таким чином,

таблиця відображає узагальнену картину отриманих результатів та слугує підґрунтям для формулювання висновків щодо специфіки цивільних осіб у контексті дослідження.

Таблиця 3.18.

Результати факторного аналізу цивільних осіб

	Компоненти			
	1	2	3	4
тривожність		,446	,442	
фрустрація		,500	,621	
агресивність		,753		
ригідність	,369	,858		
інтерес				,804
радість			,342	,755
здивування	,323		,785	
горе	,651			-,488
гнів	,829			
відраза	,919			
презирство	,745			
страх	,775			-,368
сором	,732	,309	,406	
провина	,719	,487		
депресія			,640	
стрес	,305	,722		
алекситимія				

Проведений факторний аналіз дозволив виявити глибинні особливості емоційної сфери трьох досліджуваних груп чоловіків віком 35–45 років. Усі вибірки продемонстрували прийнятну якість даних для факторизації та наявність структурованої кореляційної моделі, що забезпечило достовірність отриманих результатів.

Найбільш виражені відмінності в емоційній сфері спостерігаються саме у працівників поліції зі статусом учасника бойових дій. У цій групі виявлено найбільш потужний фактор негативно-афективної напруги, до якого увійшли емоції з високими навантаженнями: провина (0,897), страх (0,838), сором (0,813), гнів (0,869), відраза (0,888), презирство (0,809) та горе (0,848). Така концентрація забарвлених і глибоко переживаних негативних емоцій свідчить про наявність внутрішньої емоційної напруги, що, ймовірно, є наслідком травматичного досвіду, пов'язаного з участю в бойових діях. Цей фактор має найбільшу вагу серед усіх трьох груп, що підкреслює глибину емоційного реагування саме у цієї категорії респондентів.

Окремо у структурі емоційної сфери працівників поліції з УБД виділено фактор тривожної напруги, який представлений високим навантаженням на змінну. Цей компонент не був чітко виражений у цивільних осіб, що вказує на специфічну емоційну напругу, характерну саме для осіб із бойовим досвідом. Така тривожність може мати хронічний характер і бути пов'язана з постійним очікуванням загрози, гіперпильністю та емоційною нестабільністю.

Крім того, у цій групі виявлено фактор емоційного виснаження. Хоча навантаження на депресію є помірним, її наявність у структурі фактора підсилює загальну картину психоемоційного виснаження. Це може свідчити про посттравматичні прояви, зниження життєвого тону, втрату мотивації та емоційне вигорання. Така структура емоційної сфери вказує на потребу в цілеспрямованій психологічній підтримці та реабілітаційних заходах для працівників поліції, які мають бойовий досвід.

На відміну від них, у групі працівників поліції без статусу УБД також спостерігається негативно-афективний фактор, до якого входять ті самі базові емоції, однак із дещо нижчими навантаженнями. Цей фактор доповнюється емоційною

напругою, що поєднує тривожність (0,827), фрустрацію (0,858), агресивність (0,796) та ригідність (0,705). Така структура свідчить про наявність емоційної напруженості, однак без виражених ознак посттравматичного виснаження. Емоційна сфера цієї групи є більш збалансованою, хоча й містить ознаки професійної деформації.

Цивільні особи, своєю чергою, демонструють найменшу емоційну деформацію. У них також виявлено негативно-афективний фактор, однак із менш вираженими навантаженнями. Відсутність окремого фактора тривожної напруги та слабше представлення емоційного виснаження свідчать про вищу емоційну стабільність та адаптивність у мирному середовищі. Позитивна емоційна відкритість, представлена інтересом (0,804) і радістю (0,755), є більш вираженою, ніж у працівників поліції, що також може свідчити про збереження ресурсного потенціалу.

Таким чином, саме працівники поліції зі статусом УБД демонструють найбільш ускладнену структуру емоційної сфери, з домінуванням негативних, тривожних і стресових компонентів.

Висновки до 3 розділу

1. Результати емпіричного дослідження психічних станів, проведеного за методикою «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк), дозволили виявити низку важливих закономірностей у емоційній сфері представників трьох досліджуваних груп. Найбільш виражені відмінності були зафіксовані у показниках тривожності та фрустрації, що підтверджено статистично значущими результатами аналізу за критеріями Краскела–Уолліса та Манна–Уїтні. Працівники поліції зі статусом УБД демонструють вищий рівень тривожності, що може свідчити про підвищену емоційну чутливість та схильність до очікування загрози. Тривожність у цій групі є не лише реакцією на бойовий досвід, але й показником тривалого перебування в умовах емоційного напруження. У показниках фрустрації також спостерігається тенденція до підвищення саме серед працівників зі статусом УБД. Це може бути наслідком внутрішнього конфлікту, зниження толерантності до труднощів та емоційної вразливості, що виникає внаслідок переходу від бойових умов до мирного життя.

Водночас, у групах працівників поліції без УБД та цивільних осіб рівень фрустрації є переважно низьким, що свідчить про менший рівень емоційного напруження. Показники агресивності та ригідності не виявили статистично значущих відмінностей між групами, що дозволяє припустити відносну стабільність цих характеристик незалежно від професійної приналежності чи бойового досвіду.

2. Результати за методикою «Диференційних емоцій К. Ізарда», дозволили виявити специфіку емоційної сфери працівників поліції зі статусом УБД. Аналіз базових емоційних станів показав, що працівники поліції зі статусом УБД демонструють знижену вираженість позитивних емоцій (інтерес, радість) та підвищену інтенсивність емоцій, пов'язаних із тривогою, провиною, страхом та гнівом. Статистично значущі відмінності між групами були виявлені за емоціями інтерес та гнів, що підтверджує суттєве значення бойового досвіду на емоційну сферу. Зниження показника інтересу у працівників зі статусом УБД може свідчити про емоційну відстороненість, тоді як підвищений рівень гніву — про труднощі з регуляцією агресивних імпульсів. Інші базові емоції не продемонстрували статистично значущих розбіжностей, однак аналіз тенденцій показав, що працівники зі статусом УБД мають вищі показники негативних та тривожно-депресивних емоцій, порівняно з іншими групами. Узагальнені результати свідчать про те, що емоційний профіль працівників поліції зі статусом УБД характеризується зниженим рівнем позитивної емоційності та підвищеною вираженістю емоцій, пов'язаних із тривогою, провиною та гнівом. Така емоційна структура може бути наслідком тривалого перебування в умовах стресу, впливу травматичних подій та недостатньої психологічної підтримки.

3. Результати дослідження рівня депресивного стану, проведеного за шкалою депресії Бека, дозволили виявити суттєві відмінності у вираженості депресивних симптомів серед досліджуваної категорії. Найбільш виражені прояви депресивного стану зафіксовано у працівників поліції зі статусом УБД, що підтверджується як кількісним розподілом рівнів депресії, так і результатами статистичного аналізу. У групі працівників зі статусом УБД спостерігається висока частка осіб із середнім та важким рівнем депресії. Водночас, наявність респондентів із нормальним емоційним

станом свідчить про гетерогенність емоційного реагування всередині групи, що потребує індивідуалізованого підходу до психологічної підтримки. Порівняльний аналіз показав, що цивільні особи та працівники поліції без бойового досвіду мають переважно нормальні або легкі рівні депресивного стану, що свідчить про більш стабільний емоційний фон та вищу психоемоційну адаптивність у мирному середовищі. Проте, навіть серед працівників поліції без статусу УБД виявлено підвищені показники депресії, що може бути пов'язано з хронічним професійним стресом та специфікою службової діяльності. Статистичний аналіз за критерієм Краскела–Уолліса підтвердив наявність значущих відмінностей у рівнях депресії між трьома групами. Подальший аналіз за критерієм Манна–Уїтні уточнив характер цих відмінностей: найвища статистична значущість виявлена між працівниками зі статусом УБД та працівниками без бойового досвіду, що підтверджує вплив бойового навантаження на емоційний стан. Водночас, рівень депресивного стану у цивільних осіб не демонструє суттєвих відмінностей у порівнянні з учасниками бойових дій, що може свідчити про варіативність емоційного реагування у мирному середовищі.

4. Результати дослідження рівня сприйнятого стресу, проведеного за шкалою PSS-10, засвідчили наявність суттєвих відмінностей у суб'єктивному переживанні стресу працівників поліції за статусом УБД. Найвищі показники сприйнятого стресу були зафіксовані серед працівників поліції зі статусом учасника бойових дій, що свідчить про зниження стресостійкості. Високий рівень стресу виявлено майже у третини представників цієї групи, що значно перевищує аналогічні показники серед працівників поліції без бойового досвіду та цивільних осіб. У групах працівників поліції без статусу УБД та цивільних осіб переважають помірні та низькі рівні сприйнятого стресу, що свідчить про відносно стабільний емоційний стан та вищу здатність до саморегуляції. Це дозволяє припустити, що саме поєднання професійної діяльності в умовах підвищеного ризику та досвіду участі в бойових діях є критичним чинником, який зумовлює підвищення рівня суб'єктивного стресу. Статистичний аналіз за критерієм Краскела–Уолліса підтвердив наявність значущих відмінностей між групами, а подальше застосування U-критерію Манна–Уїтні дозволило уточнити, що статистично значуща різниця спостерігається саме між працівниками поліції зі

статусом УБД та їхніми колегами без бойового досвіду. Водночас, відмінності між працівниками поліції та цивільними особами не досягли рівня статистичної значущості, що свідчить про те, що жоден із чинників — ані професійна діяльність, ані бойовий досвід — окремо не є достатнім для формування високого рівня сприйнятого стресу.

5. Результати дослідження рівня алекситимії, проведеного за допомогою Торонської шкали алекситимії (TAS-20), дозволили виявити такі особливості у працівників поліції зі статусом УБД. Найбільш виражені відмінності спостерігаються серед працівників поліції зі статусом учасника бойових дій, які демонструють вищу частоту підвищеного рівня алекситимії, порівняно з іншими досліджуваними. Хоча високий рівень алекситимії виявлено в однаковій кількості респондентів у всіх трьох групах (по 3 особи), саме підвищений рівень алекситимії значно частіше зустрічається серед працівників зі статусом УБД (16 осіб), що свідчить про наявність системних труднощів у сфері емоційної ідентифікації та вербалізації. Такий розподіл може бути зумовлений бойовим досвідом, необхідністю пригнічення емоцій у стресових ситуаціях, а також професійною вимогою до емоційного самоконтролю. Статистичний аналіз за критерієм Краскела–Уолліса підтвердив наявність значущих міжгрупових відмінностей за рівнем алекситимії, що дозволяє розглядати бойовий досвід пов'язаним із формуванням емоційної закритості. Подальший аналіз за допомогою U-критерію Манна–Уїтні уточнив характер цих відмінностей: статистично значуща різниця виявлена між працівниками поліції зі статусом УБД та працівниками без бойового досвіду, а також між працівниками зі статусом УБД та цивільними особами. Учасники бойових дій демонструють вищі середні ранги, що свідчить про більш виражені алекситимічні прояви. Натомість, відсутність статистично значущих відмінностей між працівниками поліції без УБД та цивільними особами свідчить про те, що сама по собі професійна діяльність у поліції, без додаткового бойового досвіду, не є визначальним чинником у формуванні алекситимії. Це підкреслює специфічне значення саме бойового досвіду на емоційну сферу особистості.

6. Проведений факторний аналіз дозволив виявити латентні структурні особливості емоційної сфери працівників поліції зі статусом УБД. Найбільш виражені відмінності в емоційній сфері спостерігаються саме у працівників поліції зі статусом УБД. У цій групі виявлено найпотужніший фактор негативно-афективної напруги, який об'єднує емоції з високими навантаженнями: провина, страх, сором, гнів, відраза, презирство та горе. Така концентрація глибоко переживаних негативних емоцій свідчить про наявність внутрішньої емоційної напруги, що, ймовірно, є наслідком травматичного досвіду, пов'язаного з участю в бойових діях. Окремо у структурі емоційної сфери працівників зі статусом УБД виділено фактор тривожної напруги, який не був чітко виражений у цивільних осіб. Це свідчить про специфічну емоційну напруженість, характерну саме для осіб із бойовим досвідом, що може мати хронічний характер і бути пов'язана з постійним очікуванням загрози та емоційною нестабільністю. Крім того, у цій групі виявлено фактор емоційного виснаження, представлений депресивним станом та стресом. Хоча навантаження на депресивний стан є помірним, його наявність у структурі фактора підсилює загальну картину психоемоційного виснаження, що може свідчити про втрату життєвого тону. У групі працівників поліції без статусу УБД також виявлено негативно-афективний фактор, однак із дещо нижчими навантаженнями. Цей компонент доповнюється фактором емоційної напруги, що поєднує тривожність, фрустрацію, агресивність та ригідність. Така структура свідчить про наявність емоційної нестабільності, однак без виражених ознак посттравматичного виснаження. Емоційна сфера цієї групи є більш збалансованою, хоча й містить ознаки професійної деформації. Цивільні особи демонструють найменшу емоційну деформацію. У них також виявлено негативно-афективний фактор, однак із менш вираженими навантаженнями. Відсутність окремого фактора тривожної напруги та слабше представлення емоційного виснаження свідчать про вищу емоційну стабільність та адаптивність у мирному середовищі. Позитивна емоційна відкритість, представлена інтересом і радістю, є більш вираженою, ніж у працівників поліції, що також може свідчити про збереження ресурсного потенціалу.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставлених нами мети та завдань дослідження, аналіз отриманих результатів дав змогу дійти таких висновків:

1. Емоційна сфера особистості є багатовимірною системою афективних процесів, що включає емоції, почуття, настрої та емоційні стани. У працівників поліції, особливо зі статусом УБД, емоційна сфера формується під впливом професійних та бойових чинників, що зумовлює її напруженість, вразливість та ризик розвитку посттравматичних реакцій.

2. Дослідивши психічний стан, виявлено, що працівники поліції зі статусом УБД характеризуються значно вищим рівнем тривожності та середнім рівнем фрустрації порівняно з колегами без бойового досвіду та цивільними чоловіками. Водночас показники агресивності та ригідності не продемонстрували суттєвих міжгрупових відмінностей. Статистичний аналіз підтвердив значущі розбіжності саме за шкалами «тривожність» та «фрустрація».

3. Базові емоції у працівників зі статусом УБД характеризуються зниженням позитивних емоцій (радість, інтерес) та підвищеною вираженістю негативних і тривожно-депресивних переживань (страх, провина, гнів). Статистично значущими є відмінності за емоціями «інтерес» та «гнів», що свідчить про знижену емоційну залученість і підвищену імпульсивність у цієї групи.

4. Особливості вираженості рівня депресії полягають у тому, що працівники поліції зі статусом УБД демонструють більш виражені депресивні прояви, ніж інші групи. У них виражені середній та важкий рівень депресії. Статистичний аналіз підтвердив значущі відмінності між працівниками зі статусом УБД та їх колегами без бойового досвіду, тоді як порівняння з цивільними не виявило суттєвих розбіжностей.

5. Особливості сприйнятого стресу виявили, що працівники поліції зі статусом УБД демонструють значно вищий рівень суб'єктивного стресу порівняно з іншими групами. У них переважає найбільша кількість випадків високого рівня стресу. Статистичний аналіз підтвердив значущі відмінності між працівниками зі статусом

УБД та їхніми колегами без бойового досвіду, тоді як порівняння з цивільними не виявило суттєвих розбіжностей.

6. Результати дослідження встановили, що алекситимія частіше проявляється серед працівників поліції зі статусом УБД. Вони демонструють труднощі у розпізнаванні та вербалізації власних емоцій. Статистичний аналіз підтвердив значущі відмінності між цією групою та іншими.

7. Факторна структура емоційної сфери у працівників поліції зі статусом УБД є найбільш ускладненою та характеризується домінуванням негативно-афективного фактора (провина, страх, гнів, відраза, сором, горе, презирство), а також наявністю окремих компонентів тривожної напруги та емоційного виснаження. У працівників поліції без статусу УБД також виявлено негативно-афективний фактор та емоційну напруженість, однак без виражених ознак виснаження, що може відображати професійну деформацію. Цивільні чоловіки демонструють більш збалансовану структуру, з менш вираженими негативними емоціями та збереженою позитивною емоційною відкритістю.

Майбутні наукові дослідження можуть бути спрямовані на лонгітюдне вивчення змін емоційної сфери працівників поліції зі статусом УБД (наприклад, через 1-3 роки після бойового досвіду).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров, Д. О. (2016). Загальна психологічна характеристика професійної діяльності працівника національної поліції. Юридична психологія, 1, 129–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2016_1_13
2. Александров, Ю. В. (2018). Особливості деформації емоційної сфери працівників Національної поліції. У Соціально-психологічні засади неконфліктної взаємодії між поліцією і населенням в соціумі: Збірник тез доповідей учасників круглого столу (с. 3–7). Львів: ЛьвДУВС. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/528ba59e-d13f-4340-81f8-c9b65c1d1257/content>
3. Антонович, М. О. (2020). Взаємозалежності базових емоційних станів та ранніх дезадаптивних схем у наркозалежних. Психіатрія, неврологія та медична психологія, 15, 81–87. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pnmp/article/download/16681/15373>
4. Бех, І. Д. (2021). Емоційна сфера особистості як простір дії методів психокорекції. Освіта України, 5–6(672). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/725985/1/1>
5. Богуславська, В. (2024). Психологічні особливості правоохоронної діяльності під час російської воєнної інтервенції. Юридична психологія, 1(34), 93–100. URL: <https://doi.org/10.33270/03243401.93>
6. Бочелюк, В. М. (2008). Методика та організація наукових досліджень з психології: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/417919.pdf
7. Буданова, М. (2023). Воєнний стан і можливі трансформації особистості поліцейського. Юридична психологія, 1(32), 79–85. URL: <https://doi.org/10.33270/03233201.79>
8. Варій, М. Й. (2009). Загальна психологія (3-тє вид.). Київ: Центр учбової літератури. URL: https://document.kdu.edu.ua/info_zab/053_425.pdf

9. Галич, М. (2021). Особливості впливу умов професійної діяльності поліцейських на емоційну сферу особистості. *Юридична психологія*, 2(29), 44–52. URL: <https://doi.org/10.33270/03212902.44>
10. Джакомуцці, С., Кочарян, А., Барінова, Н., та Барінов, С. (2021). Переживання та подолання травми у війні та військових конфліктах. *Психологічне консультування та психотерапія*, (16), 40–44. URL: <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2021-16-06>
11. Жданова, І. В. (2015). Професійне здоров'я правоохоронців як предмет психологічного дослідження. *Право і Безпека*, 4, 150–155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2015_4_32
12. Карамушка, Л. М., Креденцер, О. В., Терещенко, К. В., Лагодзінська, В. І., Івкін, В. М., & Ковальчук, О. С. (2023). Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій. *Психологічний практикум*. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/56142>
13. Кисіль, З. Р., & Кисіль, Р.-В. В. (2021). Психоемоційна напруженість як детермінанта професійної деформації працівників Національної поліції України. *Соціально-правові студії*, 3(13), 177–188. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3989>
14. Кириленко, Т. С. (2007). *Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник*. Київ: Либідь. URL: <https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/view/190>
15. Ковалів, М. В., & Іваха, В. О. (2015). Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. *Вісник НУ «Львівська політехніка», Юридичні науки*, 813, 245–250. URL: <http://science2016.lp.edu.ua/uk/visn-nac-univ-lviv-politech-ser-urid-nauki-2016/diyalnist-organiv-vnutrishnih-sprav-v-umovah>
16. Когут, Я. М., Жидецький, Ю. Ц., Кіржецький, Ю. І., Гнатюк, С. С., Андрусишин, М., та ін. (2022). *Професійно-психологічна підготовка поліцейського: навчальний посібник*. Львів: ЛьвДУВС. URL:

<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5233/3/ProfPsycholPidgotPolic5-4-23.pdf>

17. Кочарян, О. С., Барінова, Н. В., & Харченко, А. О. (2018). Особливість структури інфантильного травматичного досвіду у демобілізованих учасників бойових дій в Україні з постстресовою психологічною дезадаптацією. Психологічне консультування і психотерапія, 9, 34–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pscp_2018_9_6
18. Крейдун, Н., Харченко, А., Наливайко, О., Севостьянов, П., Зотова, Л., Невоснна, О., Яворовська, Л., & Лук'янова, В. (2022). Емоційна сфера жінок, які тривалий час перебувають в зоні проведення АТО. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Психологія, 72, 52–58. URL: <https://periodicals.karazin.ua/psychology/article/download/18658/16965>
19. Лазуренко, О. О. (2018). Психологія емоцій. Київ: Книга плюс. URL: <http://ir.librarynmu.com/bitstream/123456789/13110/1/>
20. Лазуренко, О. О. (2012). Психологічний аналіз основних напрямків дослідження емоційної сфери. Проблеми загальної та педагогічної психології, 24(5), 83–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pzpp_2012_24_5_12
21. Максименко, С. Д. (2004). Загальна психологія (2-ге вид.). Київ: Центр навчальної літератури. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733602/>
22. Максименко, С. Д. (2019). Загальна психологія: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури. URL: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/875/
23. Мельничук, О. Б., Пасічняк, Р. Ф., & Вольнова, Л. М. (2009). Психологія особистості: Хрестоматія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/>
24. М'ясоїд, П. А. (2000). Загальна психологія: навчальний посібник для студ. вищ. педагог. закл. освіти. Київ: Вища школа. URL: <https://kpdi.edu.ua/>
25. Національна поліція України. (2024). Голова Нацполіції Іван Вигівський перевіряв підготовку новостворених стрілецьких бригад. Офіційний вебпортал Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/holova->

natspolitsii-ivan-vyhivskyi-pereviryv-pidhotovku-novostvorenykh-striletskykh-bryhad?v=667a832261326

26. Пономаренко, Я. (2021). Емоційна складова у професійній діяльності поліцейських з різним рівнем професійного самоздійснення. Наукові праці МАУП. Серія: Психологія, 4(53), 122–126. URL: <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.4.9>
27. Пономаренко, Я. С. (2022). Роль емоцій у професійній діяльності поліцейських із різним рівнем особистісної здійсненості. Науковий вісник УжНУ. Серія: Психологія, 4, 72–75. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.4.14>
28. Портницька, Н. Ф. (Ред.). (2016). Практикум із загальної психології: методичні рекомендації до лабораторних занять. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/>
29. Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації: Матеріали VIII Всеукраїнської конференції (2023). Львів: ЛьвДУВС. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/>
30. Харченко, А. О. (2018). Структурні особливості емоційної сфери учасників бойових дій. Вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Психологія, 58, 67–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2018_58_8
31. Харченко, А. О., & Мірошніченко, О. Л. (2024). Психологічна допомога та підтримка: адаптація військовослужбовців. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/>
32. Шиделко, А. В. (2022). Наслідки впливу бойового стресу на психологічний стан особистості військовослужбовця. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», «Психологія», «Медицина», (1[6]), 476–486. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4444>
33. Ягупова, Ю. В. (2023). Психологічні особливості адаптаційного потенціалу військовослужбовців. У Особистісні та ситуативні детермінанти благополуччя особистості: колективна монографія (с. 266–284). URL: [https://doi.org/10.31558/978-617-7721-64-1-\(5.3\)](https://doi.org/10.31558/978-617-7721-64-1-(5.3))

34. Civilotti, C., Acquadro Maran, D., Garbarino, S., & Magnavita, N. (2022). Hopelessness in Police Officers and Its Association with Depression and Burnout: A Pilot Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health (IJERPH)*, 19(9), 5169. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph19095169>
35. Daus, C. S., & Brown, S. (2012). The emotion work of police. In *Experiencing and managing emotions in the workplace*. URL: <https://www.researchgate.net/publication/242336267>
36. Hartley, T. A., & Violanti, J. M. (2013). Military experience and levels of stress and coping in police officers. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 28(2), 103–114. URL: <https://doi.org/10.1007/s11896-012-9106-5>
37. Izard, C. E. (2011). Emotion knowledge, emotion utilization, and emotion regulation. *Emotion Review*, 3(1), 44–52. URL: <https://doi.org/10.1177/1754073910380972>
38. Gau, J. M., Brooke, E. J., Paoline, E. A. , & Roman, K. L. (2021). Military experience among police officers: an examination of veterans' attitudes toward the community. *Policing: An International Journal*, ahead-of-print. URL: <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-05-2021-0070>
39. Kukic, F., Streetman, A. E., Heinrich, K. M., & Popović Mančević, M. (2023). Association between police officers' stress and perceived health. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 17. URL: <https://doi.org/10.1093/police/paad058>
40. Larsen, R. J., & Eid, M. (2008). *Science of subjective well-being*. Guilford Publications. URL: <https://smartlib.umri.ac.id/assets/uploads/files/77459-subjective-well-being.pdf>
41. Patterson, G. T. (2002). Predicting the effects of military service experience on stressful occupational events in police officers. *Policing: An International Journal*, 25(3), 602–618. URL: <https://doi.org/10.1108/13639510210437050>
42. Plutchik, R. (2001). The nature of emotions. *American Scientist*, 89(4), 344–350. URL: <http://www.jstor.org/stable/27857503>
43. Violanti, J. M., et al. (2017). Police stressors and health: A state-of-the-art review. *Policing*. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6400077/>

АНОТАЦІЯ

Юнашева Марина Павлівна

Кваліфікаційна робота на тему : «Психологічні особливості емоційної сфери у працівників поліції зі статусом УБД»

Дослідження виявило суттєві відмінності в емоційній сфері та психічних станах між працівниками поліції зі статусом УБД, працівниками поліції без бойового досвіду та цивільними чоловіками. Працівники поліції зі статусом УБД характеризуються вищим рівнем тривожності та фрустрації. Аналіз базових емоцій показав зниження позитивних емоцій (радість, інтерес) та підвищену вираженість негативних і тривожно-депресивних переживань (страх, провина, гнів). За шкалою депресії у цієї групи виявлено більше випадків середнього та важкого рівня депресії. Результати дослідження сприйнятого стресу показали, що саме працівники зі статусом УБД мають найвищий рівень сприйнятого стресу. За шкалою алекситимії встановлено, що вони значно частіше демонструють труднощі у розпізнаванні та вербалізації власних емоцій, ніж інші групи. Факторний аналіз підтвердив, що структура емоційної сфери у працівників зі статусом УБД є найбільш ускладненою: домінує негативно-афективний фактор (провина, страх, гнів, відраза, сором, горе, презирство), а також виражені компоненти тривожної напруги та емоційного виснаження.

Ключові слова: працівники поліції, статус УБД, емоційна сфера, психічні стани, базові емоції, депресія, стрес, алекситимія.

ANNOTATION

Yunasheva Marina

Qualification work on the topic: «Psychological features of the emotional sphere of police officers with the status of a participant in hostilities»

The study revealed significant differences in the emotional sphere and mental states between police officers with the status of a participant in hostilities, police officers without combat experience, and civilian men. Police officers with the status of a participant in

hostilities are characterized by higher levels of anxiety and frustration. Analysis of basic emotions showed a decrease in positive emotions (joy, interest) and an increased severity of negative and anxiety-depressive experiences (fear, guilt, anger). According to the depression scale, this group was found to have more cases of moderate and severe depression. The results of the study of perceived stress showed that it was employees with the status of a participant in hostilities who had the highest level of perceived stress. According to the alexithymia scale, it was found that they were much more likely to demonstrate difficulties in recognizing and verbalizing their own emotions than other groups. Factor analysis confirmed that the structure of the emotional sphere in employees with the status of a participant in hostilities is the most complicated: the negative-affective factor dominates (guilt, fear, anger, disgust, shame, grief, contempt), as well as pronounced components of anxiety tension and emotional exhaustion.

Key words: police officers, combatant status, emotional sphere, mental states, basic emotions, depression, stress, alexithymia.